

Lakatos Sándor

Kontraszt: Köszönöm azt, ami van!

egyházi beszéd karácsonyra

Amikor Jézus megszületett a júdeai Betlehemben Heródes király idején, íme, bölcsek érkeztek napkeletről Jeruzsálembe, és ezt kérdezték: Hol van a zsidók királya, aki most született? Mert láttuk az ő csillagát napkeleten, és eljöttünk, hogy imádjuk őt. Amikor ezt Heródes király meghallotta, nyugtalanság fogta el, és vele együtt az egész Jeruzsálemet. Összehívott minden főpapot és a nép írástudóit, és megkérdezte tőlük, hol kell megszületnie a Krisztusnak. Azok ezt mondták neki: A júdeai Betlehemben, mert így írta meg a próféta: „Te pedig, Betlehem, Júda földje, semmiképpen sem vagy a legkisebb Júda fejedelmi városai között, mert fejedelem származik belőled, aki legeltetni fogja népemet, Izráelt.” Ekkor Heródes titokban hívatta a bölcseket, és gondosan kikérdezte őket, hogy mikor jelent meg a csillag, majd elküldte őket Betlehembe, és ezt mondta: Menjetek el, és kérdezősködjétek a gyermek felől; mihelyt pedig megtaláljátok, adjátok tudtomra, hogy én is elmenjek, és imádjam őt! Miután meghallgatták a királyt, elindultak, és íme, a csillag, amelyet láttak napkeleten, előttük ment mindaddig, amíg odaérve meg nem állt a hely fölött, ahol a gyermek volt. Amikor ezt látták, igen nagy volt az örömük. Bementek a házba, meglátták a gyermeket anyjával, Máriával, és leborulva imádták őt. Kinyitották kincsesládáikat, és ajándékokat adtak neki: aranyat, tömjént és mirhát.

Mt 2,1–11

Karácsonyi történeteket olvastam az elmúlt napokban, azoknak szavait, mondatait ízlelgettem, és kerestem, hogy mi újat tud mondani idén ez a csodálatos írásbeli hagyomány. Jó ideje rájöttem, hogy amiképpen nincs két egyforma kará-

csony, úgy nincs két egyforma olvasata sem ezeknek a bibliai születéstörténeteknek. Valahányszor az ünnepre készülök, és a karácsonyi történethez fordulok ihletért és hangulatért, mindig valami új apróságba botlom. Olvasás közben sok minden megfordult a fejemben, hiszen a bibliai történetekben az ember akaratalanul is elsősorban önmagát keresi. Elgondolkodtatott, hogy maga a bibliai születés eseménye viszonylag szűkszavúan van bemutatva. A Máté szerinti evangéliumban különösen. Lukács kicsit bővebben beszél el azokat a részleteket, amelyek szerint Máriának eljött szülésének ideje, majd a kis Jézus megszületett, bepólyálták és elhelyezték a jászolban. Máté ezzel szemben inkább a Jézus születésének ígéretéről és annak beteljesedéséről beszél.

Manapság, ha ismerősi körünkben gyermek születik, a hírhozó üzenetben ilyen részleteket olvashatunk, hogy: megszületett szép nevű fiúnk, vagy lányunk, akinek ennyi és ennyi gramm a súlya, ennyi és ennyi centi a hossza, pontosan ennyi órákor látott napvilágot, és végül az üzenetben jó esetben oda van írva, hogy édesanya és gyermeke is jól vannak. Ebből a rövid üzenetből valószínűleg a legtöbb embert a gyermek neme és neve érdekli igazán, esetleg örömmel nyugtázza, hogy mindenki jól van. Az evangéliumokból nem tudjuk meg sem Jézus súlyát, sem hosszát, sem szeme színét, mert amint mondtuk, nem feltétlenül a születésről magáról beszélnek az evangélisták, hanem a születéssel egy időben történő jelekről, eseményekről számolnak be. Olyanok ezek a beszámolók, mint ha inkább azt akarnák bemutatni, hogy maga a születés eseménye hogyan változtatta meg a világot, hogyan hatott az emberekre, a történelem menetére, mi történt éppen akkor a nagyvilágban.

A Máté szerinti születéstörténetben olvassuk, hogy Heródes idejében szokatalanul fényes csillag jelent meg az égen, hogy hírül adja a prófécia beteljesedését. Távoli országból napkeleti bölcsek keltek útra, hogy megtalálják az újszülöttet a betlehemi jászolban. Olvassuk azt is, hogy a nagy érdeklődés miatt zavar és nyugtalanság keletkezett a földi hatalmasságok körében, Heródes udvarában, és féltékenység vett erőt rajtuk. A születéssel egy időben történő körülmények elbeszélésének a célja az, hogy előrevetítsék Jézus életének rendkívüli voltát, és azt, hogy egyértelművé tegyék azt a meggyőződést, mely szerint Jézus születésével régi idők próféciai teljesednek be. A karácsonyi történet szerint a keresőknek nagy utat kellett megtenniük, hogy a karácsony csodáját megleljék. A jeleket látták az égen és a földön egyaránt, és vállalniuk kellett az utat, ami elvezeti őket a betlehemi bölcsőhöz. Nagy utat tettek meg, hogy saját szemükkal láthassák a szeretet királyát, azt, aki elhozza az üdvösséget, a békésebb holnapot, a remélt beteljesedést.

Keresztény testvéreim, mi is láthattuk az adventi úton a jeleket. Kicsit prózaibbak a mai jelek az evangéliumban leírtaknál, de jól láthatóak. Valameny-

nyien láthattuk, ahogy a napok teltevel egyre rövidebbek lettek a nappalok, és a téli estékben díszbe és pompába öltözött az utca világa. Városunkban közösségi események, rendezvények, ünnepi vásárok hosszú sora hívogatta egybe a készülőni vágyó embereket. Adventi koszorú költözött otthonainkba és templomainkba, és egyre sűrűbben konduló templomi harangok hirdették és készítették az Úr érkezésének napját.

Istennek legyen hála, nem kellett csatlakozzunk a jelekben, és idén is elérkezett az ünnep. Szenteste otthonainkba költözött a békesség, az elcsendesedés, az angyaljárás csilingelése és a friss fenyő illata. Megérkeztünk, és már csak az a kérdés maradt megválaszolatlanul, hogy mennyire sikerült nekünk a külvilág hatására valóban ráhangolódni az ünnepre? Kérdés az, hogy mennyire sikerült útra kelni és a karácsonyi külsőségekben a betlehemi kis Jézusra, önmagunkra és egymásra találni? Vajon sikerült-e utunkon számba venni mindazt, amivel az élet Istene megajándékozott minket, és tudtunk-e tiszta szívvel köszönetet mondani érte? Én azt hiszem, hogy karácsony közelében látszik a legjobban, hogy mi mindenünk van. Ilyenkor látszik a legjobban, hogy mi az, amit az angyaltól, az Istentől, az élettől ajándékba kaptunk. És azt is hiszem, hogy ha nem látszik jól, hogy minek is kellene igazán örülni, ha nem látszik pontosan az élet gazdag áldása, akkor talán nem jó szögből nézzük a dolgokat, talán nézőpontot kellene változtatni.

*A Holt költők társasága*¹ című filmdrámában a nagyszerű Robin Williams színész egy John Keating nevezetű rendhagyó irodalomtanár szerepét játssza, aki egy nagy hagyományú fiúiskolában tanít. Keating tanár arra tanítja diákjait, hogy az élet nagy dolgait érdemes több szempontból szemügyre venni. Bizonyításképpen arra hívja a tizenéves kamasz diákokat, hogy a katedra tetejére állva vegyék szemügyre az osztálytermet. A fiatalok többsége tanári engedéllyel, az asztallapra lépve, egy teljesen új világot fedez fel abban a térben, abban az osztályteremben, ami egy perccel korábban annyira megszokottnak, esetleg unalmasnak tűnt már a benne töltött végtelen órák miatt.

Azt hiszem, a felelősített ellenpontból válik láthatóvá az, ami különben könnyen elkerüli a hétköznapiakba befásult figyelmünket. Ha tehát kiüresedett volna a karácsonyi ünnep, és az lenne az érzésünk, hogy már nem elég hitelesek azok a szép karácsonyi történetek, ahol egy pillanatra mindig megtörténik a csoda, lehet, hogy nem a karácsonyban kell a hibát keressük, hanem önmagunkban, saját lelki életünkben. Arra hívlak, tegyünk mi is egy kísérletet, és a gondolatok

¹ Megjelent 1989-ben, rendező Peter Weir.

segítségével próbáljunk új nézőpontot, új fogást keresni a karácsonyi történeten. Ha valami nem látszik elég tisztán, érdemes más fénybe, más alapra helyezni.

Először is arra hívlak, Testvérem, gondolatban eleveníts fel néhány kedves képet az elmúlt szentestékből, amit szeretteid körében töltöttél. Emlékezz az ölelésekre, a kedves szavakra, a köszöntésekre, a karácsonyi dallamokra, az illatokra és az ízekre. Emlékezzünk a telefonhívásokra, amelyekkel dacoltunk a térbeli távolsággal. Köszöntöttük a távolban és közelben lévő szeretteinket, és fogadtuk a jókívánságok végtelen sorát. Emlékezzünk a legkisebbek izgalmára, a házastársunk figyelmességére, az angyal okozta meglepetésekre, a mellettünk lévők kacajos örömére, a szemekben ragyogó karácsonyi fényre. Ugye, jó volt, ha egy pillanatra is, érezni azt, hogy fontosak vagyunk azoknak, akikkel megosztjuk az életünket?

Most pedig arra hívlak, hogy az otthoni tájakról képzeletben kilépve képzeljük el, hogy milyen lehet a karácsony egy fegyintézetben, egy börtönben. A szélsőséges élethelyzet elképzelésében segít nekünk F. M. Dosztojevszkij, a XIX. századi orosz irodalom óriása. A század derekán írta meg a *Feljegyzések a holtak házából*² című önéletrajzi művét³.

Dosztojevszkij egy kétszázötven fős szibériai fegyházi alakulatról ír, ahol: „Feltehetően nincs az a bűn, amelynek ne lett volna képviselője.” Gyilkosok, útonálló, haramiavezérek gyülekezete sorakozik a szemünk előtt, akik az emberi esendőséget, a társadalom bukott rétegét végtelennek látszó változatos voltában szemléltetik. Zsebmetszők, csavargók, uzsorások, csalók, akiknek „...megvolt a maga története, kusza és nyomasztó, akár a mámor az esti ivászat után.” A börtönben az emberek általában keveset beszéltek a múltjukról. „...Általában ritkaságszámba ment, hogy valaki elmesélje életét, igaz, ott a kíváncsiság nem volt divatos, sem szokásos, bevett dolog. (...) Itt senki sem ejthette csodálatba a másikat!”

Mit gondolsz, Testvérem, egy ilyen ellenpélda segítségünkre lehet-e keresésünkben? Ha jellekesen keresésre indulunk a napkeleti bölcsekhez hasonlóan, vajon egy ilyen történet segíthet-e nekünk, karácsonyt kereső embereknek, újra gondolni az otthonainkban eltöltött ünnepi napok igazi ajándékát? Ha közelebb

² Fjodor Mihajlovsz Dosztojevszkij: *Feljegyzések a holtak házából*, ford. Wessely László. <http://mek.oszk.hu/05300/05350/html/02.htm>. (Letöltve: 2015. december 10.)

³ 1849-ben Dosztojevszkijt politikai összeesküvésben való részvétele miatt halálra ítélték, de a cári kegyelem katonai őrizetre változtatta az ítéletet. Tíz esztendő múlva, 1859-ben szabadult. A regény a szibériai fegyenctelepek életét mutatja be. Dosztojevszkij szerzői előszóban elvonatkoztatja az írást saját személyétől, és a kéziratot egy Szibériában elhunyt nemesembernek tulajdonítja, akit gyilkosság miatt ítélték kényszermunkára.

lépünk hozzájuk, talán igen. Dosztojevskij szavai közelebb visznek ehhez a közösséghez:

„A pénz ércbe vert szabadságot jelent – írja –, és éppen ezért tízszeresen drága kincs a szabadságtól teljesen megfosztott ember számára. Mikor csörög a zsebében, már félig megnyugszik, ha nem is tudja elkölteni. De azért a pénzt mindig és mindenkor el lehet verni, annál is inkább, mivel a tiltott gyümölcs kétszeresen édesebb. A fegyházban még italt is lehetett szerezni. A pipázás is szigorúan tiltva volt, mégis valamennyien dohányoztak. A pénz meg a dohány óvott a skorbuttól és egyéb betegségektől. A munka meg óvott a bűnöktől; munka nélkül a foglyok egymást falták volna fel, akárcsak a palackba zárt pókok. Ennek ellenére a munka és a pénz is tilos volt. Gyakran megesett, hogy éjjel rajtaütésszerű motozást rendeztek, elkoboztak minden tiltott holmit, és akárhogy rejtegették is a garast, olykor mégis a motozók kezébe került. Ezért aztán nem nagyon tartogatták, és a lehető leggyorsabban elitták...”

Nem tudom, ezek a sorok számotokra hogyan hangzanak, de bár sohasem éltem börtönben, nekem nem hangzanak annyira idegennek. Emberek, akik úgy élnek, hogy mindig a hátuk mögé lesnek, mert senkiben sem bíznak? Emberek, akik a múltat elhallgatják, és legszívesebben elfelejtenék, csak néha-néha sikerül keveset megvallani a nem túl fényes, hanem inkább szégyellni való múltból? Emberek, akik munkába ölik az életüket, hogy valamicske pénzhez jussanak? Így élték 150 évvel ezelőtt a rabok Szibériában. És, ha jól belegondolunk, így élünk mi is, szabad emberekként földi javaink rabságában. A zsebben megcsörrenő pénz erősíti az emberben a hamis biztonságérzetet. Ismerős, ugye? Nem hangzik a mai társadalmunktól idegennek az a gondolat sem, hogy a pénz a pillanatnyi öröмок egyetlen forrása és a felismerés, hogy a pénz értéke csak pillanatnyi délibáb, mert bármennyit is keresnénk, mint egy marék homok, kifolyik az ujjaink között.

„Itt mellékesen megjegyzem – írja a szerző –: a foglyok között jóformán sosem lehetett igazi barátságot tapasztalni, persze nem az ilyen felszínes cimboraságokról beszélek, hanem arra akarok rámutatni, hogy szinte párját ritkította, hogy valamelyik fegyenc kebelbarátságot kötött volna egy másikkal. A fegyházban az ilyen barátkozások jóformán nem léteztek, és ez igen figyelemre méltó jelenség, hiszen a szabad világban ez másképp van. Itt nálunk az egymás közti érintkezésben volt valami nyersség, darabosság, persze voltak kivételek, de azok is bizonyos régen kialakult és megszabott formákhoz kötve.” A szabad világban valóban sok minden másképpen van, de ha őszinték vagyunk beláthatjuk, hogy sok szempontból pontosan ilyen életből, ilyen társadalomból, ilyen múltból érkezünk mi is a mindenkori karácsonyba, és szívszorongva reméljük, hogy a betlehemi jászol közelében, a szeretet csillagának ragyogásában ránk talál a csoda, az anyagi megbékülés, az isteni feloldozás.

Dosztojevszkij könyvében egy egész fejezetet szentel a rabok karácsonyának, ahol leírja, hogy karácsonykor hogyan változik meg a rabok magaviselete. Előző nap mindenki korábban fekszik, nincs szokásos kártyázás, hangoskodás. A szenteste közeledtével a durva lelkű rabok elhagyják a trágár beszédet, a barakkokban elcsitul a durvaság, megszűnik az állandó kötekedés. Másnap reggel mindenki hajnalosan kel, és készül az ünnepre, nehogy készületlenül találja a Szentest. Van olyan közöttük, aki az alkalomra kellően megnyiratkozik (pedig a börtönben nem túl változatos a hajviseleti szokás), új ruhát ölt magára (amire hónapokig gyűjtött és feltehetően egész évben hordani fog). Van, aki él a ritka lehetőséggel, hogy ilyenkor, kívánsága szerinti ételt készíttessen a börtön konyháján. „Még a legszerényebb, a legtakarékosabb fegyencek is, akik egész éven át kuporgatták a garasokat, többségükben úgy érezték, ezen a napon illő kinyitni a bugyellárist, hogy méltó módon lakomát üljenek.” Van, akinek sült malac nélkül nem ünnep a karácsony a fegyházban sem. Ezt mi is így gyakoroljuk minden karácsony közeledtével. Eszeveszetten vásárolunk, költekezünk, készülünk, gyakran nem is számolva azzal, hogy az ünnep után is van élet és további bevásárlásra lehetőség.

„A nagy nap iránt érzett, velük született áhítaton kívül szinte öntudatlanul úgy érezték, hogy a karácsony megünneplésével újra bekapcsolódnak a külvilágba, hogy nem is annyira kitaszítottak, elveszett emberek, nem a társadalom számkivetettjei, s a fegyházban is úgy élnek, mint ahogy az emberek általában.”

Ezek szerint, furcsa mód, a karácsony a maga külsőségeivel, békét árasztó csillagállásával képes arra is, hogy visszaadja az embereknek a önbecsülését. A regény szerint karácsonykor még a rab is, minden körülmények ellenére, teljes értékű embernek érezheti magát. Mosolyogva olvashatjuk, hogy a fogházi karácsony egyik különlegessége az, ahogy a rabok igyekeznek egymást üdvözölni. Olyan alakok kívánnak ragyogó arccal áldott karácsonyt egymásnak, akik sem azelőtt, sem azután nem váltottak többet egymással két normális mondatot sem az év folyamán. A nyilvánvaló helyhez kötöttség ellenére is az ismerős rabtársak meglátogatják egymást a barakkokban, és ha ajándékot nem is, de az ünnepi jókívánságokat elviszik egymásnak, felköszöntik egymást.

„...a katonai fegyencek barakkjában készültek a pópa fogadására. (...) A barakk közepére asztalt állítottak, letakarták tiszta szóttessel, ikont tettek rá, és meggyújtották a mécsest. Végre megérkezett a pap a kereszttel és a szenteltvízzel. Előbb imádkozott és énekelt az ikon előtt, majd megállt a foglyokkal szemben, akik egyenként odaléptek, és áhítatosan megcsókolták a feszületet. A pópa ezután körbejárta a barakkokat, és meghintette őket szenteltvízzel. (...) Röviddel később megérkezett a fegyház meg az erőd parancsnoka. Az erődparancsnokot a

feigyencek szerették, sőt tisztelték. Az őrnagy kíséretében végigjárta a barakkokat, mindenütt kellemes ünnepeket kívánt, majd bement a konyhába, és megkóstolta a fegyházi káposztalevest. (...) Az erődparancsnok távozása után az őrnagy elrendelte, hogy osszák ki az ebédet. (...) Képtelen vagyok megmagyarázni, hogyan történhetett, hogy az őrnagy távozása után alig öt perccel máris felbukkant egy csomó részeg ember, pedig az előbb valamennyien színjőzanok voltak. Egyre több lett a mosolygó, ragyogó arc, előkerült a balalajka.”

Dosztojevszkij sorait olvasva magunk elé tudjuk képzelni, ahogy a hivatalosságok lelépésével, vagyis a külső tekintély (ti. a pap és a fegyőr) elvonulásával, az elcsendesedett beszéd egyre zajosabbá, egyre borgőzősebbé válik. A barakkokban a feszült készülődés után a társaság fellazul. Az idősebbek ebéd után „ledőlnek” egy kellemes délutáni szundításra. Szerintük az igazi ünnepen illik szundítani egyet ebéd után. Szerintem ma is sokan így gondolják. Az óhitű hívő szundikálás után imakönyvébe temetkezve késő éjszakáig imádkozik. Nehéz szívvel nézi a „szégyent”, ahogy ő nevezi, a foglyok kezdődő általános mulatozását. Szerinte ugyanis ez illetlen dolog, nem illik a szent karácsony békéjéhez. A fellazult hangulatban elkezdődnek a kártyacsaták, folytatódik az italozás, hiszen ezen a napon a részegség is csak kisebb szabálysértésnek számított és lassacskán az egész fegyház mulatni kezd. A féktelen italozás hatására visszatér a veszekedés, a kötekedés. Ami látszólag hangulatos mulatozásnak indult, hamarosan szint vált. A szerző szavai a leghitelesebbek:

„A részeg duhajkodás, a mulatozás szomorúságba, keserűségbe, nyomasztó füstbe fulladt. Aki még egy órával azelőtt kacagott, most részegen zokogott egy sarokban. Voltak, akik már egymásnak is mentek. Egyesek sápadtan, lábukon alig állva, tántorogtak a barakkban, és belekötöttek társaikba. Akik jól bírták az italt, barátot kerestek, hogy kiönthessék lelküket, és elsírhassák részeg bánatukat, de mindhiába. Ez a szerencsétlen népség mind egy szálig szeretett volna örülni, szerette volna vidáman eltölteni a nagy ünnepet – de Uramisten, mily nehéz és szomorú nap volt ez jóformán mindegyikük számára! Estére mindegyikük csalódottnak érezte magát.”

A karácsonyesti történet talán legdöbbenetesebb sorai szerint azok, akik a mértéktelen italozás közben kétségbeesetten kerestek egy rokonlelket, akivel bánatukat megosszák, de nem találtak, végül a részegség önkívületi állapotában, gyötrő álmok között vergődve, félálomban beszéltek ki legmélyebb keserűségüket úgy, hogy közben senki sem figyelt rájuk. Azt hiszem, élő ember ennél magányosabb már nem is lehet. Pedig milyen komolyan készültek arra, hogy megtisztulva, felkészülve, méltóságteljesen érkezzenek meg az ünnepbe. Az önmagukkal szemben támasztott igényes készülődés, várakozás olyan ígéretesnek látszott.

Egy pillanatra maguk is elhitték, hogy valami megváltozik a szentestével. A remény, majdhogynem meggyőződéssé magasztosodott, mert úgy látszott, hogy majd minden részlet a helyére került.

„Petrov két ízben is beszaladt hozzám. A nap folyamán nagyon keveset ivott, és majdnem józan volt, de az utolsó pillanatig titkon várt valamire, várta, hogy történjék valami rendkívüli, ünnepi, vidító dolog. Bár nem beszélt erről, de látszott a szemén, hogy feltétlen számít rá. Fáradhatatlanul járt egyik barakkból a másikba. Ám a részegeskedésen, zagyva káromkodáson és a mámortól kábult fejeken kívül semmi egyébbe nem találkozott.”

Mit gondolsz, Testvérem, mire vártak ezek az emberek, vagy inkább mi hiányzik nekik? Vajon miért csalódtak? Hiszen étel, ital, zene, mulatozás, majdnem minden megadatott, ami egy ünnepléshez kell. Mégis csalódtak, és úgy érzik, hogy nem teljes a karácsonyuk. Vajon a szabadság hiányzik ebből az ünneplésből? Vajon ezek az emberek, ha szabadlábbon lennének, tudnának igazán ünnepelni, és úgy éreznék, hogy velük is megtörtént a karácsonyi csoda? Én azt hiszem ebben a helyzetben még a szabadulás is kevés lenne. Ugye, ráérezte arra, hogy a karácsony nem evés, ivás és ajándékdobozok tologatása? Azt hiszem, Te is tudod már, hogy az, amit legtöbbször természetesnek, esetleg megszokottan unalmasnak látunk a mindennapokban, ilyenkor szemmel láthatóan felértékelődik. Én azt hiszem, Te már tudod a választ, hogy mi az, ami hiányzik a „holtak házából”. Milyen kifejező a regény címe! A holtak házából hiányzik a betlehemi kisdéd valóságos születése. Milyen beszédes az a gondolat, hogy Betlehem szó szerinti fordításban annyit tesz, mint a „kenyér háza”, vagyis az élet kenyérének háza. A holtak házából az hiányzik, ami Neked valószínűleg megvan a családi hajlékodon. Azt hiszem, hogy a tegnapi este ízeket, illatokat és öleléseket párhuzamba helyezve ezen nyomorult emberek példájával ráérezte arra, hogy mi az, ami az életében áldás, érték és ajándék, mi az élet igazi kenyere. A család, a szeretteink, a gondoskodás, az odafigyelés, amit egymástól kérés nélkül is megkapunk, nagyobb kincs minden ajándéknál. Az őszinte türelem, amivel egymáshoz fordulunk, hogy a panaszt és az örömet is legyen, akivel megosztani, felbecsülhetetlen erőforrás. Az apró, sokszor megfoghatatlan dolgok azok, amelyek az életünk igazi értékét jelentik, és az igazi karácsony ezeket az alapvető kincseket helyezi előtérbe és hív arra, hogy köszönetet mondjunk érte a Jóistennek és azoknak, akik mellettünk vannak.

Az angyszárnyak suhogása, csengők csilingelése ha tovaszáll az ünnep várásával, adja a teremtő Isten, hogy vigyázni tudjunk a bennünk megszületett betlehemi kisdédet, aki megmutatja életünk valódi ajándékait és utat mutat földi keresésünkben karácsonytól karácsonyig, mindörökké. Ámen.